

TOIVAKAN KUNNAN VARHAISKASVATUKSEN TOIMINNALLINEN TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMA

**Tämä on Toivakan kunnan varhaiskasvatuksen toiminnan kehittämiseen tähtäävä
tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma.
Suunnitelmassa sitoudutaan edistämään tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä
ehkäisemään syrjintää kaikessa toiminnassa**

Sisällysluettelo

1. TOIMINNALLINEN TASA-ARVOSUUNNITTELU	3
2. SUUNNITTELU	4
2.2 Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöhön liittyviä käsitteitä	4
3. SELVITYS.....	7
3.2 Ohjaus ja vuorovaikutus	7
3.3 Lelut ja materiaalit.....	9
3.4 Osallisuus	11
3.5 Häirinnän ehkäisy	14
3.6 Huoltajien kohtaaminen	15
4. SELVITYKSEN POHJALTA TEHTY KEHITTÄMISSUUNNITELMA	18
5. ARVIOINTI	20
6. JATKOSUUNNITELMA	22
7. LIITTEET.....	23
7.2 Lasten osallisuuskysely yhteenveto (syksy 2024).....	23
7.3 Toivakan varhaiskasvatuksen sensitiivisen kohtaamisen huoneentaulu	24

1. TOIMINNALLINEN TASA-ARVOSUUNNITTELU

Toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun velvoite astui voimaan 1.6.2023 jota ennen tasa-arvosuunnitelman prosessin täytyi olla käynnistynyt.

Yhdenvertaisuussuunnitelmalla on siirtymäaika, ja suunnitelman on oltava valmiina 1.6.2025. Toivakan varhaiskasvatuksessa yhdenvertaisuussuunnitelma tehdään yhdessä toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman kanssa. Toiminnallista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelua määrittelee kaksi eri lakia: Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) (myöhemmin tasa-arvolaki) ja Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014). Tasa-arvolaki täydentää varhaiskasvatuslaissa säädettyä sukupuolten tasa-arvoa koskevaa tavoitetta.

Varhaiskasvatuslaki sisältää muun muassa yleisen sukupuolten tasa-arvon edistämisen tavoitteen ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus on osa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mainitsemista inkluusiivisista periaatteista.

Toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma on eri asia, kuin esimerkiksi henkilöstöpoliittinen suunnitelma, jossa tarkastellaan henkilöstön tasa-arvoa. Toiminnallisessa tasa-arvosuunnitelmassa tarkastellaan ja kehitetään nimenomaan varhaiskasvatuksen toimintaa. Tasa-arvolain mukaan varhaiskasvatuksen toiminnallisessa tasa-arvosuunnitelmassa tulee kiinnittää erityisesti huomiota vuorovaikutukseen, ohjaukseen, lasten osallisuuteen, materiaaleihin, huoltajien kohtaamiseen sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen. Ennen kaikkea kyse on toimintatapojen muutoksista arkitilanteissa sekä sukupuolitietoisista toimintatavoista. Suunnitelman avulla on tarkoitus varmistaa, että tasa-arvotyötä tehdään järjestelmällisesti. Se laaditaan yhdessä henkilöstön kanssa ja lapsilla on oikeus, ei velvollisuus osallistua suunnitteluprosessiin. Lasten osallisuus tulee toteuttaa huomioiden sekä lapsen ikä, että kehitys.

Myös yhdenvertaisuuslakiin (1192/2022) on lisätty säännökset velvollisuudesta edistää yhdenvertaisuutta varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksessa yhdenvertaisuus tarkoittaa sitä, että kiinnitämme huomiota siihen, että ihmisten eri ominaisuudet, kuten ihonväri, uskonto tai terveydentila, eivät aseta lapsia tai aikuisia eriarvoiseen asemaan. Tasa-arvolain mukaan varhaiskasvatuksessa tulee tehdä toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma vuoden tai vähintään kolmen vuoden välein.

Toivakan varhaiskasvatuksen toiminnallinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma koskee koko kunnan omaa varhaiskasvatusta, esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta sekä Toivakan kunnassa sijaitsevaa yksityistä perhepäivähoitoa.

2. SUUNNITTELU

Toivakan kunnan varhaiskasvatuksen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus suunnitelman tekeminen aloitettiin koko henkilöstön kanssa 6.6.2023.

Ensimmäisessä vaiheessa tutustuimme aiheeseen ja pohdimme teemaan vaikuttavia tekijöitä sekä käsitteitä ja lakeja. Illassa kirjasimme jatkosuunnitelman vaiheet.

Suunnitelmaksi sovimme, että elokuun-23 loppuun mennessä jokainen on tiimeissään tutustunut Opetushallituksen (Oph) sivuihin aiheesta sekä katsonut koulutuswebinaarin, jonka jälkeen pääsemme toteuttamaan selvitystä.

<https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/toiminnallinen-tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuussuunnitelma>

Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun prosessi varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa (Oph)

2.2 Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöhön liittyviä käsitteitä

Tasa-arvo

Varhaiskasvatuksessa tasa-arvo tarkoittaa sitä, että kiinnitämme huomiota siihen, että sukupuoli ei aseta lapsia tai aikuisia eriarvoiseen asemaan varhaiskasvatuksen arjessa.

Yhdenvertaisuus

Varhaiskasvatuksessa yhdenvertaisuus tarkoittaa sitä, että kiinnitämme huomiota siihen, että ihmisten eri ominaisuudet, kuten ihonväri, uskonto tai terveydentila, eivät aseta lapsia tai aikuisia eriarvoiseen asemaan.

Etuoikeus

Varhaiskasvatuksessa on hyvä kiinnittää huomio esimerkiksi siihen, miten eri lapset pääsevät mukaan leikkeihin ja eri toimintoihin. Vaikuttaako sukupuoli, kehotyyppejä tai ihonväri siihen, kuinka paljon tilaa lapset saavat leikkeihinsä tai ketkä joutuvat väistämään? Mitä juhliin ja miten juhliin vietetään?

Arvostetaanko arjessa vain reippautta, itsenäistä pärjäämistä, myönteisten tunteiden osoittamista ja kykyä normatiivisina pitämiimme sosiaalsiin taitoihin?

Esteettömyys ja saavutettavuus

Varhaiskasvatuksessa esteettömyys tarkoittaa fyysisten tilojen miettimistä niin, että kuka tahansa kyvyistään riippumatta voi osallistua varhaiskasvatuksen toimintaan. Saavutettavuus tarkoittaa esimerkiksi sitä, että varhaiskasvatuksen päivä- tai viikko-ohjelma on esitetty näkyvällä paikalla myös kuvallisesti.

Häirintä

Varhaiskasvatuksessa häirintä voi olla esimerkiksi halventavaa puhetta, ilmeitä tai eleitä, jotka loukkaavat lasten, henkilöstön tai huoltajien ihmisarvoa. Häirintä voi kohdistua yksilön lisäksi myös ihmisryhmään. Esimerkiksi vammaisuuteen, ihonväriin tai seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvä nimittely on häirintää.

Inklusio

Varhaiskasvatuksessa inklusio tarkoittaa esimerkiksi sitä, että henkilöstö on miettinyt valmiiksi useita osallistumisen tapoja aamupiiriin tai muuhun ohjattuun toimintaan, joilla on sama tavoite, mutta jossa kaikkien ei tarvitse tehdä samalla tavalla. Miten otetaan huomioon lapset, jotka eivät puhu? Entä lapset, jotka eivät pysty istumaan hiljaa paikallaan? Vaikuttavatko sukupuolinormit lasten haluun osallistua toimintaan?

Normikriittisyys, normitietoisuus, normiluovuus

Varhaiskasvatuksessa normitietoisuus ja -kriittisyys auttavat varhaiskasvatuksen henkilöstöä tarkastelemaan omia asenteitaan ja odotuksiaan sekä toiminnassa esiintyviä rutiineja uusista näkökulmista. Odotetaanko pojilta erilaista käyttäytymistä, erilaisia kykyjä ja kiinnostuksen kohteita kuin tytöiltä? Rajoittavatko normit joidenkin valintoja vai tapaa olla? Entä miten normit vaikuttavat siihen, ketkä saa huomiota, tilaa ja näkyvyyttä? Voivatko kaikki lapset olla mukana toiminnan kaikilla alueilla yhdenvertaisesti ja tuntea itsensä osalliseksi, ilman rajoittavia normeja? Varhaiskasvatuksessa normiluovuutta on se, kun järjestetään leikkipaikkoja, lelujen sijaintia ja leikkitalassa olevaa kuvitusta uudella tavalla yhdessä lasten kanssa, jos on huomattu, että leikkitalat ohjaavat lapsia stereotyyppiseen toimintaan.

Osallisuus

Osallisuus on kuulumisen tunnetta ja sitä, että saa edellytykset osallistua, tulla kuulluksi, ilmaista mielipiteensä, vaikuttaa ryhmään ja tuntea olonsa turvalliseksi. Osallisuus on vapaaehtoista eikä tarkoita samaa kuin osallistuminen tai osallistaminen. Lapsi voi osallistua toimintaan, mutta jos hän ei pääse vaikuttamaan siihen, hän ei ole osallinen. Osallisuus on muun muassa tunnetta siitä, että kuuluu omaan yhteisöön tai vuorovaikutusta ja toimintaa lasten välillä. Esimerkiksi aamupiirissä voidaan tukea lapsen osallisuutta keskusteluun ottamalla mukaan kuvat kielenkäytön tueksi. Osalliseksi pääsee pienilläkin tavoilla: kaikkien ei tarvitse osallistua keskusteluun, mutta otetaan kaikki osalliseksi sellaisilla tavoilla, kun he haluavat tulla mukaan. Lapselle osoitettu katsekontakti, hymy tai tsemppipeukku tekevät lapsen aamupiirissä näkyväksi, vaikka lapsi ei haluaisi olla äänessä.

Rasismi

Vuorovaikutuksessa ilmenevää rasismia voi tapahtua esimerkiksi silloin, jos lapset kutsuvat toisiaan rasistilla ilmauksilla leikin lomassa. Näihin ilmauksiin ja nimittelyihin tulee puuttua ja keskustella yhdessä lasten kanssa, miksi niitä

ei tule käyttää.

Sisäistettyä rasismia varhaiskasvatuksessa saattaa syntyä, mikäli valkonormatiivisuutta ei tunnisteta ja pureta pois arjen toimista, opetuksesta ja kasvatuksesta. Tällöin lapset saattavat oppia toiston ja sisäistämisen kautta, että valkoisuus on tavoiteltavaa ja hyvää ja siitä poikkeaminen ei tavoiteltavaa. **Rasismi voi näyttäytyä myös rakenteissa**, mikäli varhaiskasvatuksen henkilöstöllä ei ole osaamista tunnistaa ja ehkäistä rasismia. Tällöin henkilöstö saattaa huomaamattaan toimia rasistisesti ja välittää lapsille rasistista maailmankuvaa lelujen, kirjojen, laulujen kautta (esim. nuket vain valkoisia).

Stereotypia

Ihmiseen tai ihmisryhmään liitetty mielikuva tai yksinkertaistettu käsitys, jonka kautta heitä määritellään. Varhaiskasvatuksessa stereotypiat voivat näkyä esimerkiksi siinä, jos yhteydenotoissa huoltajiin ollaan enemmän yhteydessä äiteihin kuin isiin tai kertoa runsaammin päivän kulusta äideille kuin isille. Myös leikeissä ja tarinatuokioissa saatetaan tuottaa ja ylläpitää stereotyyppisiä käsityksiä esimerkiksi ammateista, jos sairaanhoitajat kuvataan aina valkoisina naisina ja poliisit valkoisina miehinä.

Sukupuolisensitiivisyys, sukupuolitietoisuus ja sukupuolivastuullisuus

Varhaiskasvatuksessa sukupuolisensitiivisyys, -tietoisuus ja -vastuullisuus näkyvät silloin, kun henkilöstö osaa tarkastella sukupuolen merkitystä arjessa, pohtia omia, osin tiedostamattomiakin oletuksiaan eri sukupuolista ja kannustaa lapsia aktiivisesti monipuoliseen toimintaan. Ketkä siivoavat leikin jäljet? Eroavatko keuhut ja huomion jakautuminen sukupuolen perusteella? Puhutellaanko lapsia tietyllä äänensävyllä sukupuolen mukaan?

Varhaiskasvatuksessa **sukupuolen moninaisuus** voi tulla esiin esimerkiksi silloin, kun henkilöstö purkaa normeja siitä, että mielenkiinnon kohteet tai vaatteet määrittäisivät sukupuolta. Poika voi pukeutua hameeseen tai muunsukupuolinen lapsi rakastaa auto- tai rakenteluleikkejä, eivätkä nämä asiat määritä lapsen sukupuolta. **Sukupuolineutraali** tarkoittaa varhaiskasvatuksessa esimerkiksi sitä, että ajatellaan, että lapset ovat noin vain vapaita valitsemaan haluamansa leikin vapaan leikin hetkellä.

Vammaisuus

Varhaiskasvatuksessa vammaisuus tulisi ottaa huomioon ympäristössä: Esimerkiksi leikkipaikkojen järjestelyn pitää olla selkeitä ja muunneltavia ja eri tilat, kuten kulkuväylät sekä leikkiväline- ja oleskelualueet, täytyy erottaa toisistaan selkeästi erilaisilla pintamateriaaleilla ja väreillä. Kulkuväylien tulee olla riittävän leveitä, jotta niissä pääsee liikkumaan myös pyörätuolilla. Vammaisuus tulisi ottaa huomioon myös vuorovaikutuksessa: lapsi voi esimerkiksi tarvita vuorovaikutuksen tai päiväohjelman seuraamisen tueksi kuvatuen tai lapsen täytyy saada istua aikuisen vieressä satua luettaessa nähdäkseen kirjan kuvat. **ABLEISMI** tarkoittaa sitä, että yhteiskunnassamme vammattomuus on normi. Varhaiskasvatuksessa tulee huomioida, miten vammaisuus näkyy ja huomioidaan arjessa ja miten siitä puhutaan.

3. SELVITYS

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi tarvitaan selvitystyö, miten sen hetken tasa-arvo ja yhdenvertaisuus toteutuvat toiminnassamme. On tärkeää tehdä näkyväksi omia, usein tiedostamattomia asenteita, sekä toiminnan rakenteita, jotka ovat epätasa-arvoisia, syrjivät tai ulossulkevia. Selvityksessä on hyvä tuoda esille sekä asioita, jotka toimivat hyvin, että asioita, joissa on parannettavaa. Selvityksen avulla toimintaa voidaan kehittää. Selvitystyötä tehdessä tulee kiinnittää huomiota etenkin: vuorovaikutukseen, ohjaukseen, lasten osallisuuteen, materiaaleihin, huoltajien kohtaamiseen sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen.

18.9.2023 varhaiskasvatuksen henkilöstön palaverissamme pureuduimme pohtimaan työryhmissä eri teemoja (viisi) tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta (Pohdittavaksi osiot poimittu tasa-arvoinen vaka-sivustolta). Tarkastelussa huomioitiin mikä meillä toimii ja toteutuu ja mikä vaatisi toimenpiteitä ja/tai kehittämistä ja kuinka otamme lapset ja perheet mukaan selvitystyöhön.

<https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/selvitysmenetelmia>

3.2 Ohjaus ja vuorovaikutus

Selvityksessä pohdittavia asioita:

- Saavatko kaikki lapset myönteistä huomiota? Kuka jää ilman huomiota? Kenelle kasaantuu negatiivinen huomio? Vaikuttaako lapsen sukupuoli, ihonväri tai kyvykyys kehujen sisältöön?
- Kuka saa äänensä kuuluviin? Miten jaatte puheenvuoroja?
- Mieti sanoja, joilla voit korvata turhan työttömyyden ja poijittelun. Esimerkiksi kaverit, muruset tai lasten nimet toimivat hyvin monessa tilanteessa!
- Mieti sanoja, joilla puhut lapsista. Kun esimerkiksi puhut maahan muuttaneista lapsista, onko tarpeen korostaa, että he ovat maahan muuttaneita? Kuvaile ja tue aina toimintaa, älä taustaa. Jos kyse on siitä, että lapsi tarvitsee tukea kielen oppimiseen, puhu siitä, älä lapsen ominaisuuksista tai taustasta.
- Tarkastele omaa puhettasi: puhutteletko lapsia esimerkiksi heidän sukupuolensa perusteella? Miksi? Yhdistätkö puheessasi leluja, leikkejä, värejä ja käyttäytymismalleja tietyille sukupuolelle kuuluvaksi? Miten voisit välttää tämän?
- Tartu lasten pieniinkin aloitteisiin puhua sukupuolista, ihonväreistä, vammaisuudesta ja muista normeista. Puutu lasten stereotyyppisiin tai loukkaaviin kommentteihin, kuten "vaaleanpunainen on tyttöjen väri" tai "en halua leikkiä tuon kanssa, koska hän on...". Ihmettele ja keskustele lasten kanssa yhdessä ja tuo lapsille uusia näkökulmia pohdittavaksi.
- Millaisia asioita arvostetaan? Mitä nähdään rumana tai kauniina? Minkälaiset asiat noloistuttavat? Millaisia asioita kasvatuksessa pidetään normaaleina ja mitä erikoisina? On tärkeää pohtia omia käsityksiään siitä, mitä pitää hyvänä ja kauniina ja miten näitä ajatuksia välittää lapsille. Nämä käsitykset ovat usein opittuja.

- Millaiseen leikkiin ohjaat lapsia? Miksi? Kaipaako se monipuolisuutta?
- Kuka saa apua? Entä kuka joutuu odottamaan apua tai pärjäämään itse?
- Miten ja millaiseen liikkeeseen ja tekemiseen lapsia ohjataan? Kannustetaanko ja ohjataan kaikki lapsia samalla tavalla liikkumiseen ilman, että sukupuoli rajoittaa liikkumista? Sanoitetaanko kaikkien lasten tekemistä yhtä lailla liikunnaksi?

Toivakan varhaiskasvatuksen pohdintaa:

- Emotionaalinen turva arjen tilanteissa - toiminnassa ja vuorovaikutuksessa ryhmässä, yksittäisen lapsen tai aikuisten kanssa
- Varhaiskasvatuksessa käytettävällä kielellä, on suuri merkitys sillä kielen avulla lapsi hahmottaa käsitystä itsestään ja muista. Varhaiskasvatuksen ammattilaisen tulee huomioida, mitä sanoja käyttää puhuessaan itsestään, lapsista, ympäristöstä ja ilmiöistä.
- Lapsi saa positiivista huomiota -> Lapset, ketkä "vievät" paljon aikuisen aikaa/huomiota, onko se pois muilta lapsilta? Tämä tulee huomioida ryhmässä.
- Runsaasti negatiivista palautetta saavat lapset tarvitsevat myös paljon positiivista palautetta -> huomioita kuinka puhutaan lapselle, sensitiivisyys
- Hiljaisten ja "hyvin" toimivien lasten huomaaminen. Esim. miten jaetaan puheenvuorot kokoontumisilla
- Aito palaute, sanallinen ja sanaton sopusoinnussa
- Yhteisten toimintatapojen/ vuorovaikutustapojen sopiminen ja niihin sitoutuminen tiimissä
- Toimiminen mahdollisimman pienissä ryhmissä, jotta jokaisen huomioiminen on mahdollista -> meillä pienet ryhmäkoot /päiväkodit
- Ohjataan sen verran, mitä kukin lapsi tarvitsee, jotta omien taitojen on mahdollista tulla esille
- Vaihtoehtoisten kommunikointitapojen ja -keinojen mahdollistaminen, esim. kuvat, viittomat
- Toiminnan suunnittelun lähtökota on lasten tarpeet, kaikkien ei tarvitse kyetä samaan.
-> Ryhmätilanteisiin osallistumista ja niissä jaksaminen voi helpottaa aktiivittyyntä, stressilelun puristelu, tarrojen kerääminen onnistumisista, henkilökohtaisen kuvatuksen käyttö, piirtely samaan aikaan tai aikuisen sylissä istuminen sekä pienryhmätoiminta, huomioidaan/minimoidaan kuormittavuustekijät päivästä.
- Stereotyyppien murtaminen. Esim. ajatus, että kaikki autistiset toimivat samalla tavoin
- Haastavissa tilanteissa uhkailenko vai käytätkö sensitiivistä vuorovaikutusta?
-> kehittämistyössä luotiin sensitiivisen kohtaamisen huoneentaulua Toivakan varhaiskasvatukseen (liite 7.2)

Menetelmiä, joilla ryhmän ohjaus ja vuorovaikutustapoja voimme havainnoida:

- Ryhmädynamiikkaa voi tarkastella *sosiogrammin* avulla; Lasten välisistä suhteista tehtävä sosiogrammi tai Aikuisten ja lasten suhteista tehtävä sosiogrammi
- *Kehujen kirjaaminen* avaa huomaamaan millaisia kehuja ja palautetta kukin lapsi saa. Onko eroja?
- *Videointi* mahdollistaa arjen hetkien tarkastelun ja palaamisen niihin. Tilanteiden reflektointi yhdessä ja yksin auttaa huomaamaan rutinoituneissa työ- ja ajattelutavoissa joskus piiloon jääviä puutteita

3.3 Lelut ja materiaalit

Selvityksessä pohdittavia asioita:

- Tutki miten lelut ja leikkipaikat on teillä järjestetty ja miten lapset jakautuvat tiloihin. Ovatko tietyt tilat sukupuolitettu esimerkiksi värien kautta tietyille lapsille kuuluviksi?
- Esitetäänkö kirjoissa, lauluissa, kuvissa tai peleissä tietynlaiset ihmiset aina pahiksina? Millä tavalla lihavat hahmot esitetään? Alleviivataanko pyörätuolissa istuvan hahmon vammaisuutta, vai voiko vammaisen hahmo olla mukana tarinassa, joka ei koske vammaisuutta? Tunnistatko muita stereotypioita, joita saattaa näkyä lastenkirjoissa?
- Esiintyykö varhaiskasvatuksen kuvissa suomalaisia ruskeita ihmisiä? Ihmisiä pyörätuoleissa, silmälasit päässä? Miehiä hoivaamassa lapsia? Naisia tekemässä fyysistä tai teknistä työtä? Eri sukupuolta olevia lapsia leikkimässä yhdessä? Eri sukupuolta olevia lapsia koristautuneita? Näkyykö sukupuolen moninaisuus materiaaleissa?
- Jos käytätte kuvattukia, onko henkilöiden ihonväri aina sama? Entä hahmojen vaatteiden värit? Millaisia perheitä kuvissa näkyy?
- Yhdistyvätkö värit ja symbolit tiettyyn sukupuoleen arjessanne? Minkä värisiä syntymäpäiväkortteja tehdään? Vaikuttaako potan tai henkarin väri siihen, kenelle se nimikoidaan? Entä millä perusteella lapsille osoitetaan symboleita tai tarroja?
- Millaisia leluja teillä on? Esitetäänkö ihmishahmojen esimerkiksi nukkien sukupuolta aina stereotyyppisesti? Onko hahmojen ihonväri aina vaalea? Ovatko hahmot aina laihoja? Onko olemassa vammaisia leluja? Saako leikeissä yhdistellä leluja "eri laatikoista", esim. autot ja ponit? Millaisia sääntöjä teillä on lelujen säilytykseen ja käyttöön liittyen, miksi?
- Kun käytössä ovat tabletit, robotit tai muut digitaaliset välineet, kuka niitä käyttää? Rohkaistaanko kaikkia lapsia käyttämään digitaalisia välineitä?
- Onko lapsilla ergonomian kannalta sopivan kokoiset pöydät ja tuolit? Jos pöydissä ja tuoleissa on säätömahdollisuus, onko ne säädetty jokaiselle lapselle sopivaksi?

Toivakan varhaiskasvatuksen pohdintaa:

- Kiinnitämme jo huomiota, että lapset pääsevät käyttämään haluttuja leikkitiloja vuorotellen.
- Lelut ja leikkipaikat järjestetty arjen sujuvuuden mukaan. Leluja siirretään leikin mukaan tiloista toiseen.
- Leikkitorukat muodostuvat lapsien omista aloitteista tai aikuisten ennalta suunnittelemien leikkitorukoiden mukaan (pedagogiset perusteet). Lisäksi on käytetty myös leikkiryhmien arvontaa (myös leikkiparien arvontaa voisi käyttää) sekä ohjausta leikkiryhmien vaihtoon. Pienillä huomioidaan myös turvallisuuden takaamiseksi tietyt leikkijät/leikit eri tiloihin.
- Ryhmän leluissa (sekä ulko- että sisäleluissa), kirjoissa, peleissä on ikäryhmille sopivia tarvikkeita (turvallisuus mm. pienten leluissa) -> tätä tulee tarkastella ja havainnoida säännöllisesti.
- Päiväkodin kirjoissa vähän monikulttuurisia kirjoja. Vanhemmissa kirjoissa enemmän stereotypioita. Puuttuu kirjoja, joissa eri kokoisia ja näköisiä ihmisiä.

Yleensä hahmot terveitä, ei esim. vammoja. Päiväkodin kirjoissa eri eläinlajit esiintyvät samassa kirjassa. Sekin on erilaisuuden hyväksymistä -> Kirjastoa voisi hyödyntää enemmän pyytämällä etsimään ryhmälle kirjoja, joissa esiintyy erilaisia ihmisiä ym.

- Ryhmien kuvatuot vuosien varrella tulostettu ja laminoitu Papunetista, ajatuksella käyttää niitä samoja useita vuosia. Kuvissa yleensä selkeästi tiettyä sukupuolta oleva henkilö. Yleensä vaaleaihoinen, ei liikuntarajoitteinen, ei silmälaseja -> Tulevaisuudessa kuvia tulostettaessa kiinnitetään asiaan huomiota. Kuvia valikoidessa muistetaan lasten henkilökohtaiset tarpeet.
- Tilauksia on tehty ajatuksella tytöille ja pojille. Valinta kuitenkin lapsilla millä haluavat leikkiä. Myös esim. tarroja on tilattu sukupuolisuuden mukaan, mutta lapsi saanut valita oman mieltymyksensä mukaan minkä ottaa -> tässä tehtävä ajatusmuutos ja otettava lapsia mukaan valitsemaan tilattavia tarvikkeita.
- Värit eivät ole sukupuoleen sidottuja esim. henkarilaput eteisissä, eivät ole sukupuoleen sidottuja. Osassa ryhmiä synttärkortit samanlaisia kaikille, jossakin ryhmässä kortti lapsen mielenkiinnon mukaan, Syntymäpäiväkorttien väri ei riipu missään sukupuolesta.
- Leluissa nuket ja barbit pääsääntöisesti vaaleaihoisia. Poikabarbeja ja -nukkeja ei ole kaikissa ryhmissä. Jalattomia ja kädettömiä voidaan jättää leikkeihin. Vaatii aikuisilta motivointia, että lapset kokevat ne mieluisaksi leikkiin.
- Sääntöjä lelujen säilytykseen: tietyt lelut tietyssä laatikossa, mutta niitä saa yhdistellä leikkeihin. Leluja vaihdellaan ryhmien kesken. helpompi löytää ja muodostaa leikkejä, kun leluille omat paikat ja korit. Osa leluista välillä varastossa ja niitä vaihdellaan.
- *Käytössämme ei ole tarpeeksi digitaalisia välineitä.* Eskarit voivat varata ipadeja käyttöönsä. Niillä pelataan yleensä opetuksellisia pelejä eskarissa. Touhuvakassa kielenkehityksen tukemiseen sekä palkintona "pelikaikaa" jostain sovitusta.
- Touhuvakassa: Ruokailussa huomioitava lapselle sopiva tuoli, vaikka pöytiä pyritään täyttämään "järjestyksessä". Eskareiden tuolit aikuisten tuoleja, joten jalat roikkuvat ilmassa, eikä ole ergonomisia. Ruuhiryhmässä Jokaisella on oma paikka ja suurimmalla osalla sopivan kokoinen tuoli ruokailussa. Osalla lapsista on aikuisten tuoli.
- Ryhmätiloissa lastenkorkuisia tuoleja ja pöytiä -> huomioitava kalustehankinnoissa.

3.4 Osallisuus

Selvityksessä pohdittavia asioita:

- Pääseekö osa lapsista vaikuttamaan varhaiskasvatuksen arkeen enemmän kuin toiset? Osallisuuden esteinä voivat olla esimerkiksi sukupuoli, luonteenpiirteet, ihonväri tai kielitaito. Tarkastele osallisuutta tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmista ja pohdi, millä tavoin on mahdollista saada kaikkien lasten ääni kuuluviin.
- Osallisuus hyvä muistaa, että osallisuuden kokemusta ei voi nähdä ulospäin eikä kannata olettaa, että kaikki kokevat osallisuutta. Osallisuuden tunnistaminen vaatii aikuisilta herkkyyttä kuulla lasta. Se, että lapsella on tunne omasta osallisuudesta, kuulluksi tulemisesta ja vaikuttamisesta omassa vertaisryhmässä ovat keskeisiä lapsen osallisuudessa. Miten voit tarkastella näitä varhaiskasvatuksen arjessa?
- Ovatko lapset päässeet vaikuttamaan materiaalihankintoihin, tiloihin tai muuhun arjen järjestelyyn? Miten lasten äänen voisi saada kuuluviin paremmin?
- Miten lapsen kielitaito vaikuttaa siihen, miten lapsi pääsee mukaan leikkeihin tai saa äänensä kuuluviin? Miten kielitietoisuutta toteutetaan kasvatuksessa? Lapsilla voi olla häpeä käyttää omaa äidinkieltään. Vain suomenkielinen ympäristö saattaa aiheuttaa ulossulkemista, jos lapsi ei osaa puhua hyvin. Miten lasten yhteistä leikkiä tuetaan? Miten henkilöstö suhtautuu lapsiin heidän kielitaitonsa perusteella? Miten lapset jaetaan ryhmiin kielitaidon perusteella?
- Miten suomalaisuutta ilmaistaan ja rakennetaan puheessa, kuvissa ja teoissa? Kuka ja millainen on suomalainen?
- Tuntevatko lapset olonsa turvallisiksi varhaiskasvatuksessa? Onko heillä mahdollisuus ilmaista mielipiteensä ja jakaa tunteensa, kokemuksensa ja tietonsa pelkäämättä seurauksia? Pystyvätkö esimerkiksi ruskeat ja mustat lapset sanoittamaan kokemuksiaan valkoisessa kasvu- ja oppimisympäristössä?
- Varhaiskasvatuksessa käytettävillä materiaaleilla on iso vaikutus lasten osallisuuden kokemuksiin. Edistääkö käyttämäsi pedagogiikka osallisuuden, monimuotoisuuden ja moninaisen representaation arvoja ja näkökulmia? Heijastavatko käytetyt materiaalit lasta ja heidän perheidensä moninaisuutta?
- Havainnoi lapsia toimimassa: Miten leikkiin päädytään? Kuka tekee päätöksiä leikeissä? Millä tavoin voit aikuisena osallistua leikkiin niin, että mahdollistat sellaisten lasten päätöksen teon tai osallistumisen, jotka eivät usein pääse mukaan tai saa ääntään kuuluviin?
- Kuka pääsee kehittämään omatoimisuuden taitoja ja muista huolehtimista? Ketä autat pyytämättä?
- Varhaiskasvatuksessa inklusiivisen toimintakulttuurin tavoitteena on edistää osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Miten esimerkiksi vammaisuuteen, ihonväriin, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät toimipaikan henkilöstön toiminnassa? Tunnistatko lasten vuorovaikutuksessa eriarvoistavia piirteitä? Miten puutut niihin? Onko jokaisella lapsella mahdollisuus osallistua yhteiseen toimintaan omien taitojen ja valmiuksien mukaan?

- Millä tavalla lapsen kielen kehitystä tuetaan? Miten lapsen kielitaitoa rikastutetaan?
- Millä tavalla monikielisyys huomioidaan varhaiskasvatuksen toiminnassa?

Toivakan varhaiskasvatuksen pohdintaa:

- Kovääniset pääsevät vaikuttamaan helposti enemmän. Hiljaiset jäävät jalkoihin. Sukupuoli ei niinkään vaikuta tässä. Onko arkeen vaikuttaminen kielellistä? Millä muulla tavoin siihen voi vaikuttaa? Toimintaa sopeutetaan helposti haastavampien lasten ehdoilla. Hoidossa olemisen määrä voi vaikuttaa osallisuuteen.
Erot: Pienimpien osallisuudessa tärkeää aikuisen kyky huomata nonverbaaleja viestejä. Isompia voi haastatella, pitää lastenkokouksia jne.
Ryhmässä toteutuu yleensä helpommin enemmistön ääni ja mielipide esimerkiksi äänestämällä asioita. Ja yksilön osallisuus jää usein toteutumatta. Järjestämällä viikon tähti lapsi tai muulla tavoin vuorottelemalla, saadaan myös yksilön ääni kuuluviin.
- Jokaisen lapsen yksilöllinen kohtaaminen päivittäin. Lapset enemmän töihin suunnittelemaan toimintaa (ikätaoisesti). Voisiko vanhempia aktivoida pienimpien kohdalla esittämään toiveita lasten puolesta. Valinnan mahdollisuuksien tarjoaminen "turhistakin" asioista esim. menetkö tästä ovesta hyppäämällä vai konttaamalla. Tarjotaan apukeinoja mielipiteiden esittämiseen (esim. valintatilanteet), jos kielelliset kyvyt ei riitä (kuvat, hymynaama, surunaama, peukku ylös alas).
- Hetkessä eläminen. Onko toiminta edelleen liian suunniteltua, onko lasten aloitteisiin mahdollisuus vastata heti. Lapset ei tunne tulleeensa kuulluksi, jos toive toteutetaan vasta kahden viikon päästä.
- Kokopäiväpedagogiikka ei toteudu iltapäivissä (pientenryhmässä ollaan pakosta pitempään sisällä ja tehdään monenlaisia asioita iltapäivälläkin). Uloslähtökuviot / aikuisten työvuorot sotkee mahdollisuudet tai toimimme aina samalla tavalla, vaikka mahdollisuuksiakin olisi.
- Rehellinen peiliin katsominen: onko lapsilähtöisyys vain sanahelinää, kuullaanko lapsia oikeasti. Ulkoilun aikaa tulisi hyödyntää enemmän erilaisten asioiden mahdollistamiseen. Lapsen kuulluksi tuleminen on vahvasti sidoksissa lämpimään vuorovaikutukseen
- Lapset mukaan miettimään materiaalihankintoja, leluja. Uudessa toimintasuunnitelmassa tavoitteena mm. oppimisympäristöjen kehittäminen.
- Vahvat suomalaiset perinteet elää toiminnassamme. Säännöissä ja tavassa toimia sekä asioihin suhtautumisessa. Lauluissa, loruissa, perinneleikeissä sekä juhlapyhät huomioidaan toiminnan suunnittelussa.
- Lapsilla on erilaisia kehitysvaiheita, tiedostetaan ne (esim. epäonnistumisen pelko), lapsilla voi olla erilainen suhde ryhmän aikuisiin, hyväksytäänkö se? Lämmin vuorovaikutus: Kokeeko lapsi olevansa hyväksytty sellaisena kuin on eikä sen kautta, miten suoriutuu. Lasten aito tunteminen (edellyttää myös aikaa ja mahdollisuuksia vuorovaikutukseen lasten kanssa). Osa lapsista tuntee helpommin turvallisuutta, kuin toiset. Aikuinen pyrkii luomaan kuitenkin jokaisen lapsen kanssa turvallisen suhteen, jossa lapsi uskaltaa näyttää tunteensa ja kertoa asioita. Ihon väriin katsomatta, lapsi on aina lapsi.

- Leikissä monesti äänekkäin tai vahvatahtoisin lapsi pääsee helpointen vaikuttamaan leikin valintaan ja kulkuun. Aikuinen voi olla tukemassa tasapuolista päätöksen tekoa lasten keskusteluissa. Toisinaan aikuinen voi ohjeistaa juuri hiljaisen lapsen rooliin, jossa on enemmän vaikutusvaltaa. Ja ohjeistaa muut lapset kuuntelemaan ja toimimaan leikin johtajan ohjeita. Yleensä leikissä äänekkäin ja usein päätöksiä tekevää lasta voi ohjata pienempään rooliin leikissä. Kaikki lapset eivät halua olla leikissä johtajia. Pystymmekö tarjoamaan lapsille mahdollisuuksia kokeilla erilaisia rooleja, jotta lapsi voi itse valita, mitä haluaa. Kunnioitus sitä kohtaan, että olemme erilaisia.
- Ryhmän pienimpiä tulee autettua enemmän pyytämättä. Ja ryhmässä isoimmat ja taitavimmat lapset pääsevät kehittämään omatoimisuuden taitoja. Tässä kuitenkin pyritään antamaan kaikille tasapuolisesti mahdollisuuksia kehittyä ja saada aikuisen apua. Oman toiminnan ammatillinen reflektointi, lellinkö joitakin lapsia? Opetetaan myös lapsia auttamaan toisiaan.
- Lapsi, jolla on avustaja saattaa jäädä helposti vain avustajan kanssa toimimaan. Toiminnan vetäjän olisi hyvä muistaa, ottaa myös avustettava lapsi omalla taidolla mukaan kulloiseenkin tekemiseen. Tähän on meillä kiinnitetty huomiota ja nyt on avustettava lapsi päässyt ilman avustajaa toimintaan mukaan. Toiminnan vetäjä on tukenut ja antanut tarvittavan avun avustettavalle lapselle. Lasten vuorovaikutuksessa tunnistaa eriarvoisia piirteitä. Joku lapsi voi saada tahtonsa läpi huutamalla, jumittumalla tai vain toimimalla oman tahdon mukaan lasten välisessä vuorovaikutuksessa. Tilanteisiin on puututtu selittämällä ja sanoittamalla lapselle, kuinka täytyy toimia. Jotta kenellekään ei tule paha mieli. Pystytäänkö ryhmässä tarjoamaan riittävän haastavaa toimintaa kaikille vai mennäänkö haastavien tai pienimpien lasten ehdoilla? Onko ongelma joskus, että taitavimmat jäävät jalkoihin?
- Kielitaito keskeinen asia leikkien osallisuutta. Haasteet kasvavat, mitä isommaksi lapsi tulee (rinnakkaisleikki vs yhteisleikki), jossa vuorovaikutustaidot korostuvat. Tässä huomioitava tuki lapselle. Ohjatussa leikissä aikuinen sanoittaa lapselle vuoropuhelua ja ohjaa leikkiä eteenpäin. Lapsen sanoma asia toistetaan ja tarkistetaan kysymällä. Kirjojen lukeminen, laulut ja lorut ja hokemaleikit rikastuttavat lapsen kielitaitoa. Kielen kehitys on yksi tärkeimpiä osallisuutta mahdollistavia tekijöitä. Tämän me koemme osaavamme suomenkielisten lasten osalta melko hyvin. Toimintamme on monipuolista.
- Ryhmässä on pyydetty erikieltä puhuvan lapsen äiti vierailemaan päiväkodilla ja kertomaan toisen maan tavoista ja asioista. Sekä on kuunneltu lasten lauluja erikielillä ja katsottu lasten ohjelmia vieraalla kielellä. Tarpeen mukaan käytetään myös kahta kieltä toiminnassa.

Menetelmiä, joilla osallisuutta voimme vahvistaa ja havainnoida:

- Havainnointi, säännöllinen osallisuuden toteutumisen arviointi. Vasu-keskustelujen merkitys (lapsen mielipide, lasten haastattelu, huoltajien ääni pienimpien puolesta)
- Arkihavainnointi vs. systemaattinen havainnointi (tietoista, ennalta sovittua havainnointia). Esim. viskarissa viskaritehtävä kahden aikuisen johdolla (toinen ohjaa ja toinen havainnoi).

- Lapsen haastattelu ja mielipiteen kysyminen jatkuvasti arjen keskellä. Jos lapselle annetaan vain vaihtoehtoja, silloin ei osallisuus toteudu. Vaihtoehtojen tulisi tulla lapselta itseltään.
Lapsen kuulluksi tuleminen on vahvasti sidoksissa lämpimään vuorovaikutukseen
- Tiimin jäsenten keskustelut tuokioiden/oppitunnin jälkeen, esim miten meni, mitä havaintoja tehtiin.
- Kerrotaan toisille tiimin jäsenille omista havainnoista liittyen lapsiin päivittäin.

3.5 Häirinnän ehkäisy

Selvityksessä pohdittavia asioita:

- Onko yksikössänne koettu tai havaittu häirintää? Minkä syrjintäperusteen takia?
- Onko syrjintään syyllistyneet henkilöstö, lapset, huoltajat vai jotkut muut?
- Millaisissa tilanteissa häirintää on tapahtunut?
- Onko teillä olemassa toimintamallia häirinnän käsittelyyn?
- Miten häirintä otetaan puheeksi? Miten puheeksi ottamista voisi helpottaa?
- Otetaanko kaikkien lasten kertomukset häirinnästä yhtä vakavasti?
- Puhutaanko lasten kanssa siitä, mitä häirintä on? Tietävätkö lapset, miten toimia tilanteissa, joissa todistavat tai kokevat häirintää?
- Miten kaveri-, tunne- ja turvataitoja opetetaan lapsille?

Toivakan varhaiskasvatuksen pohdintaa:

- Syrjintää: ulkopuolelle jättämistä
- Häirintää: mennään liian lähelle kaveria, kosketaan toista ilman lupaa ja häiritään esimerkiksi keskittymistä tahallisesti
Pohdintaa lapsen koskemattomuudesta. Lapsen koskemattomuuden kunnioitus ja erilaisten perheiden suhtautuminen ja arvomaailma.
- Arjessa näkyy: halventavaa puhetta lasten kesken esimerkiksi: ”toi ei osaa”, ”toi on tyhmä, en leiki sen kaa”. Leikeissä näkynyt, että ritarileikissä vastustajat ovat aina Venäläisiä, mutta ryhmässä ei ole Venäläistaustaisia lapsia (tulee kotoa asenne). Leikeistä joku jää ulkopuolelle, ei oteta leikkeihin mukaan. Vanhempi toivoi, että lapsi ei leikkisi tietyn lapsen kanssa. Vessarauha (voi kokea häirinnäksi, jos mennään kurkkimaan tms.) Kokoontumiset ja toimintatuokiot (häiritään esimerkiksi kaverin keskittymistä tahallisesti), Uimapukualueen asiaton koskettelu, oman reviirin ylitys.
- Vakassa ei ole lapsille kirjattuna toimintamallia lasten osalta häirintään, mutta kiusaamisen vastainen suunnitelma on. Henkilöstölle on tehty. Ilmoitusvelvollisuus koskee kaikkia.
- Jos tällaista ilmenee, asia otetaan heti puheeksi ja siihen puututaan. Kaikkiin tilanteisiin reagoidaan, mutta yksilöllisesti arvioiden kuinka toimitaan.
- Syrjinnästä keskustellaan ja sitä käsitellään ryhmissä lasten kanssa ikätaso huomioiden (mitä se on, miltä se voi tuntua, kuinka siihen voi puuttua) esim. Nukketeatteri aiheeseen liittyen, sen jälkeen keskustelua aiheesta, kirjat,

keskustelua omasta reviiristä ja oman kehon koskemattomuudesta sekä tarvittaessa kuvatukea.

- Kaveri-, tunne ja turvataidot kuuluvat osaksi arkea. Hyödynnetään esimerkiksi: tunnemittari ym. materiaali, Piki, Nalle kortit, teeman mukaiset kirjat ja sadut.
- Viskarissa käyty omia rajoja ja tunneasioita, jonka myötä myös lapset osaavat tilanteisiin puuttua. Pienten ryhmä avain asemassa asioiden ajamisessa sisään. Myöhemmissä ryhmissä helppo jatkaa tätä työtä.

3.6 Huoltajien kohtaaminen

Selvityksessä pohdittavia asioita:

- Kutsutko kaikki huoltajat lapsen varhaiskasvatussuunnitelma -keskusteluun? Ketä puhuttelet keskustelussa?
- Kerrotko kaikille huoltajille lapsen hakutilanteessa yhtä paljon päivän kulusta? Autatko hakutilanteessa huoltajia eri tavalla?
- Miten huoltajat näkyvät lomakkeissa? Näkykö lomakkeissa oletuksia huoltajien määrästä tai sukupuolesta?
- Jos huoltajiin pitää olla yhteydessä kesken päivän, kenelle soitat? Onko huoltajilta kysytty, kenet saa parhaiten kiinni päivän aikana vai tehdäänkö oletus siitä, että äiti on ensisijaisesti se, joka hakee esimerkiksi sairaan lapsen kesken päivän kotiin?
- Jos keskustelussa tarvitaan tulkkia, tiedätkö miten keskustelussa toimitaan tulkin kanssa?
- Tarjotaanko perheille mahdollisuus kertoa omista havainnoistaan varhaiskasvatuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanteesta?
- Miten olette toimineet tilanteessa, jossa huoltajien toiveet ovat ristiriidassa varhaiskasvatuksen velvollisuuksien kanssa?

Toivakan varhaiskasvatuksen pohdintaa:

- Tarjotaan molemmille vanhemmille mahdollisuus vasu keskusteluihin. Nykyään isät aktiivisempia osallistumaan vasukeskusteluihin. Osallisuutta lisännyt etäyhteyden mahdollisuus: toinen päässyt paikanpäälle, toinen mukana etäyhteydellä/molemmat mukana etänä. Puhutellaan mahdollisuuksien mukaan molempia huoltajia keskustelussa ja toivotaan että molemmat vastaavat esimerkiksi samaan kysymykseen oman näkökulmansa mukaisesti. Mikäli kyseessä on moniammatillinen keskustelu, on tärkeää, että kaikki osapuolet tulevat kuulluksi. Tarvittaessa vasu keskustelu voidaan pitää molemmille huoltajille erikseen, mikäli eivät pysty kohtaamaan toisiaan. Vasukeskustelun aikaa sopiessa voisi hyödyntää esimerkiksi ns. kalenteri linkkiä, jossa näkyy kaikki ajat ja päivät, jolloin keskustelu on mahdollinen. Tällöin huoltajilla olisi enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa ajan sopivuuteen. Huoltajille on myös hyvä esittää toiveena, että olisipa kiva, jos molemmat pääsisitte paikalle. Näin luodaan samalla tervetullut olo ja vahvistetaan meidän puolelta sitä, että molemmat huoltajat ovat ihan yhtä tärkeitä.

- Lähtökohtaisesti kerrotaan kaikille huoltajille saman verran lapsen päivän kulusta, mutta vanhempia kuulostellen; kuka haluaa kuulla enemmän, kuka hieman vähemmän. Vihkoon kirjoitetun tiedon määrä vaikuttaa siihen, miten paljon iltavuorolainen osaa päivästä kertoa. Kiireisenä päivänä kirjoitetun tiedon määrä on vähäisempi. Päivän tai viikon toiminnoista on hyvä laittaa viestiä kotiin koko päiväkotiryhmän yhteisessä wa-ryhmässä. Lisäksi viikon aikana olevista erityistapahtumista ja muista huomiota vaativista asioista samanmoinen viesti. Otetaan kuitenkin huomioon, että kaikki eivät halua tietoa viestien kautta, joten sama info näkyvillä esimerkiksi päiväkodin eteisessä. Kielimuurit välillä haastavat. Aikaisemmin lähtevän lapsen kotiinlähtöä tuetaan mm. tavaroita keräämällä, riippumatta kuitenkaan siitä, kuka hänet hakee. Jos hakijana joku, joka harvemmin lasta hakee (isovanhempi/sisarus), lähtöä tuetaan hieman enemmän, kun ympäristö ja toimintatavat hakijalle tuntemattomia. Jos hakijalla enemmän haasteita lapsen hakutilanteessa, voidaan kotiinlähtöä tukea enemmän, jotta kotiinlähtö ei veny liian pitkäksi.
- Lomakkeissa ”vanhemmat”, ”isä”, ”äiti”, oletus kahdesta huoltajasta.
-> Lomakkeissa voisi täyttää huoltaja nimikkeellä ja sen perässä viiva, johon voisi täydentää ”perhesuhde” tiedon. Tällöin jokaisella on mahdollisuus valita myös siihen mitä nimikettä hänestä käytetään. Näin esimerkiksi sateenkaari perheet ja sijaisvanhemmat voivat täyttää lomakkeen kokematta olevansa erilaisia. Lomakkeissa vanhempien allekirjoitus tietojen todentamiseksi (vain yhden vanhemman allekirjoitus vaaditaan). Miten varmistamme tiedonkulun kahden eri talouden perheissä
- Perheiden yhteiset WhatsApp-ryhmät. Lasta koskeva tieto ja kuvat tavoittavat molemmat huoltajat. Palvelusopimuksessa kysytään ensisijaista hakijaa, kuka hakee lapsen sairastapauksessa. Olisi syytä päivittää useammin, eikä vain hoidon alkaessa.
-> Palvelusopimus tulee päivittää jokaisen toimintakauden alkaessa. Ja huoltajia on hyvä muistuttaa siitä, että on erittäin tärkeää, että meillä on ajantasaiset tiedot niin yhteystiedoista kuin hakijoista ja yhteyshenkilöistä. Arjessa opitaan tulkitsemaan paljon vanhempia ja tämän tiedon perusteella usein päätetään se, kenelle soitetaan ensimmäisenä.
- Tulkin apua käytettäessä keskusteluyhteys huoltajaan säilytettävä. Katsekontakti huoltajan kanssa tärkeää, vaikka tulkki onkin kommunikoinnin ”välilläkappaleena”. Huoltaja on se, jonka kanssa asiaa hoidetaan. Kokemusta toistaiseksi vähän mutta tämän tarve lisääntymässä. Tulkkia apuna käyttäessä on myös tärkeää pitää puhe tarpeeksi selkeänä ja muistaa jaksottaa sitä, jotta tulkki ehtii kääntää sen eikä asioita tarvitse toistaa. Viittomakielen tulkkia apuna käyttäessä on tärkeää, että katsekontakti meillä pysyy huoltajiin, vaikka he katsovatkin tulkkia kohden.
- Tähän mennessä ei ole tullut tarvetta erikseen kysellä tasa-arvo ja yhdenvertaisuustilanteesta. Huoltajia kannustettu kuitenkin kertomaan avoimesti kokemuksistaan ja tuntemuksistaan. Vanhempainilloissa? Huoltajille on mahdollista totuttaa lyhyehkö kysely aiheesta. Käytössä normaalit asiakastytytyväisyyskyselyt.
- Ristiriitatilanteissa huoltajan kanssa yhdessä keskustellen yritetään löytää molempia osapuolia tyydyttävä ratkaisu. Tarvittaessa tuodaan selkeästi esille,

miksi päiväkodilla toimitaan näin.

Esim. vanhempi haluaisi kieltää pieneltä lapselta kokonaan päiväunet → keskustelu vanhemman kanssa unen tarpeesta ja sen hyödyistä, tarpeen vaatiessa vanhemmalle tutkittua tietoa näyttille.

Esim. vanhempi haluaa vaikuttaa siihen, kenen kanssa lapsi leikkii/kuka työntekijä häntä hoitaa (ilman, että tähän on mitään painavaa/terveydelle haitallista syytä)

- Esiin nostettava myös lapsen leimautumisen yhteen aikuiseen ”lempihoitaja” ym .. Vanhemmille hyvä sanoittaa, että kaikki hoitajat hoitavat kaikkia eikä voida olettaa, että aina sama hoitaja ottaa tietyn lapsen hoitaakseen. Vanhemmille tätä sanoittaessa tuodaan esiin se, että hekään eivät vahvista lapsen leimautumista.
- Eskarissa: vanhemman saama henkilökohtainen palaute/kuulumiset lapsen päivästä vähenee ja tilalle tulee ryhmän kuulumiset esim. mitä on tehty. Lasta kannustetaan itse kertomaan päivästä kotona ja tarvittaessa viestitään. Huoltajien päivittäiset kohtaamiset vähenevät todella paljon verrattuna varhaiskasvatukseen päiväkodissa.

4. SELVITYKSEN POHJALTA TEHTY KEHITTÄMISSUUNNITELMA

SELVITYKSESSÄ ESIIN NOUSSEITA KEHITTÄMISTARPEITA:

- **Lasten osallisuus oikeasti toiminnassa?**
- Otammeko lapset/perheet aamulla samanarvoisesti vastaan?
- Kohtelemmeko perheitä yleisesti tasa-arvoisesti
- Toimimmeko ohjaustilanteissa siten, että lapsia kohdellaan samanarvoisina? entä leikkitilanteissa, ruokailuissa, siirtymissä?
 - ➔ sensitiivisen kohtaamisen huoneentaulu
- Onko pihamme esteetön huomioiden lasten tarpeet tasa-arvoisesti? Entä muut tilamme? Onko tilamme viihtyviä ja näkykö niissä lasten tarpeet ja kiinnostuksen kohteet?

Kysely vanhemmille eri teemoista

ESIM: Koetteko tulleenne kohdelluksi samanarvoisesti toisten perheiden kanssa aamulla lasta tuodessa tai iltapäivällä hakiessanne

➔ asiakaskysely toteutettu syksyllä 2023.

- Kokopäiväpedagogiikka:
 - Toteutuu meillä kaikissa arjen tilanteissa. Kaikessa toiminnassa pedagoginen tarkoitus (potatus, ristiriitatilanteet, pukeminen)
 - Kuinka voisimme tehdä kokopäiväpedagogiikkaa vanhemmille näkyväksi? Mitä asioita kirjaamme viikko-ohjelmaan? Mitä kerromme vanhemmille päivästä?
 - Luommeko itse toiminnan tuokiokeskeiseksi?
 - Kokopäiväpedagogiikan kirkastaminen, mitä se on? Kokopäiväpedagogiikan avaaminen vasu -keskusteluissa vanhemmille.
 - ➔ Kokopäiväpedagogiikan vahvistaminen toimintasuunnitelmaamme

**Selvitystyössä nousseet kehittämisen kohteet toimintakaudelle 2024–2026:
lasten osallisuuden vahvistaminen arjessa, toiminnassa, toimintaympäristössä**

Kehitettävä teema Lasten osallisuuden vahvistaminen	Tavoite Lasten ääni, kokemus ja mielipide huomioitua toimintaympäristössä, toimintaa sekä välineistöä suunniteltaessa ja rakentaessa, joka ryhmässä lapsen ikätaso huomioiden. Lasten tasa-arvoinen osallisuus ja kuuluksi tuleminen leikeissä/ryhmässä.	Kehittämistoimenpiteet Sovitut dokumentointi, havainnointi ja arviointityökalut ryhmissä: - Sosiogrammit lasten suhteista sekä aikuisille suhteessa lapsiin. - Toteutetaan lapsille osallisuuskysely Kappaleen 3.3 pohdinnat	Aikataulu, vastuuhenkilö, milloin arvioidaan Syksy 2024: - lasten osallisuuden kyselyn toteuttaminen Kevät -25: - ryhmissä lapsista sosiogrammit - yhteisessä tasa-arvoillassa aikuisten suhteessa lapsiin.	
Oppimisympäristöjen rakentaminen	Oppimisympäristöt rakentuvat ja muokkautuvat tarpeiden mukaan niin, että lapset ovat mukana suunnittelussa ja toteutuksessa. Lapsiryhmän kiinnostuksen kohteet näkyvät oppimisympäristöissämme	- Lapset otetaan mukaan ideointiin - Lasten mielenkiinnon kohteet näkyvät toimintaympäristöissämme - lelujen ja materiaalien hankinnoissa on huomioitu tasa-arvoisuus sekä lasten tarpeet -> lapset mukana	Syksy -24 - kevät 2025: Uusien ryhmien kanssa Valssi arviointi 2025–2026	

**TASA-ARVAINEN
VARHAISKASVATUS**

”Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Hyvästä oppimisympäristöstä löytyy lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Hyvin rakennettu oppimisympäristö vahvistaa lasten osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Myös lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa ja, että ne edistävät lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä.

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, joiden avulla tuetaan lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Myös luonto, pihat, leikkipuistot, kirjastot ja museot sekä muut rakennetut ympäristöt ovat varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön käsite sisältää muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden.

Oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä tulee ottaa huomioon monia asioita kuten muun muassa ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys, tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys. Teknologia ja inklusiivisuus on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä, joissa tulee voida toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä käytetään tarkoituksenmukaisella tavalla.”

Opetushallitus

5. ARVIOINTI

Arviointi kirjattu 9.4.2025 varhaiskasvatuksen tasa-arvoillassa

Kuinka lasten osallisuutta on vahvistettu toimintakaudessa 2024–2025?

Mitä keinoja käytetty?

- Lasten kokoukset
- Lasten toivetekemisiä on otettu mukaan toimintaan
- Otettu käyttöön oman ryhmän lasten läsnäolotaulut (kuka paikalla/kuka kotona)
- Kirjoista pidetty äänestyksiä
- Toiminnoissa on voinut välillä valita, kumpaan osallistuu
- Lasten osallisuuskyselyn kautta syksyllä 2024 selvitetty lasten mielipiteitä
- Käsinukke näytelmien kautta esitetty lasten aihe-/tarinatoiveita
- Nalleteatterissa lasten tarpeista nousseita teemoja esillä ja käsittelyssä
- isommat lapset saaneet valita sänkypaikan itse --> päivälevosta tullut mieluinen kokemus.
- Syksyllä tehty lasten luontolehti, johon lapset saivat vanhoilla puhelimella ottaa kuvia ja olla valitsemassa mitä niihin tulee.

Mitä havaittu?

- Omat naulakkomerkit/kuvat tärkeitä lapsille.
- Tärkeää lapsille, että omat toiveet toteutettu käsinukke-esityksessä. Lapset kuunnelleet todella tarkasti koska oma lause näytelmässä tulee. Vaikuttanut myös keskittymiseen.
- Merkityksellistä kun oma ehdottamaa leikkiä leikitään yhdessä
- Nukkarista tullut mieluinen kokemus.

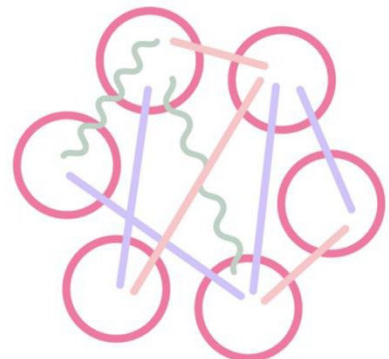
Kuinka vanhemmat huomioitu?

- Vanhempia hyödynnetty eri teemoissa esim. maailmanmatkaamisessa omasta kotimaasta antoi tietoja ja kuvia.
- Vanhempainilloissa käsiteltiin tasa-arvo ja yhdenvertaisuus teemaa

Ryhmissä toteutettavassa lasten sosiogrammissa:

Havainnoidaan lapsien suhde toisiin lapsiin. Havainnoi lapsia esim. vapaan leikin tilanteessa tai haastattele lapsia ystävyysuhteista. Piirrä lapsista viiva niihin lapsiin, joiden kanssa lapset toimivat yhdessä. Voit käyttää hyväksi erilaisia värejä ja muotoja kuvaamaan erilaisia suhteita. Jäävätkö jotkut lapset ilman viivoja kokonaan tai ovat yhteydessä muihin vain muutaman viivan kautta? Entä kenen kaveritaidot ovat vahvat?

Sosiogrammi paljastaa, jäävätkö aina tietyt lapset kaverisuhteiden ulkopuolelle ja siitä näkee myös, perustuvatko lasten ystävyysuhteet esimerkiksi sukupuoleen, kielitaitoon tai ikään. Sosiogrammin tulosten perusteella voit miettiä millaisilla toimilla voit tukea ryhmäytymistä ja kaveritaitoja.

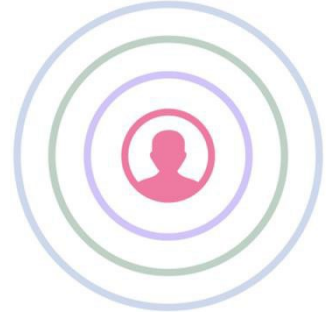

Sosiogrammit ryhmän aikuisten suhteesta ryhmän lapsiin:

Aikuinen piirtää itsensä keskelle paperia ja sen jälkeen lisää piirustukseen ryhmänsä lapset niin, että aikuista lähimmälle kehälle tulevat ne lapset, jotka koet itselle läheiseksi ja kauemmaksi ne lapset, jotka taas jäävät etäisemmiksi.

Ole rehellinen itsellesi, sillä sitä kautta voimme kehittää omaa toimintaamme ja tasa-arvoisia/yhdenvertaisia toimintatapojamme.

Ketkä jäävät ulkokehälle? Miksi? Piirrokset voivat paljastaa, jäävätkö tietyt lapset kaikkien aikuisten ulkokehälle. Saavatko nämä lapset huomiota? Millaista? Sosiogrammin tulosten perusteella aikuiset voidaan ottaa yhteiseksi tehtäväksi esimerkiksi kiinnittää positiivista huomiota ulkokehilleen jääviin lapsiin

Kuinka oppimisympäristöjä on lähdetty kehittämään?

- Isot kaapit turvallisuuden takia ryhmistä kiinni seinässä, jolloin niitä ei voi siirtää ja tiloja muokata kovin helposti
- Tilat muuttuvat lasten leikkien mukaan, siirrellään pöytiä, tuoleja yms.
- Saatu pienille leikkikeittiö, joka ollut pitkään hankintalistalla.
- Tehty autotie seinään yhdessä lasten kanssa
- Dublokuvia seinään innostamaan rakentamista
- Saatu uudet keittiölelut ja lapset olleet mukana luomassa sitä ympäristöä.
- Toimintaympäristöstä karsittu leluja: viety varastoon, josta saanut valita lelut.
- Teemaleikkiviikot, rikastetaan ympäristöä ja tuetaan pitkäkestoista leikkiä.
- Mielenkiinnonkohteita huomioitu esim. Matkustettu jätskimaailmaan ja avaruusteema
-> Lasten mielenkiinnonkohteet näkyvät jo vahvemmin toimintaympäristöissä.
- Sisarusryhmässä paljon menee pienten ehdoilla mitä esillä, jotta lelut ym turvallisia.
- Epätietoisuutta siitä millaisia oppimisympäristöjä voi rakentaa siivouksen näkökulmasta.
-> syksylle palaveria siivouspalveluiden kanssa?
- Siirrettävä avaruusasema -> pyörillä olevia leikkialustoja käyttöön?
- Leluissa huomioitu erilaisuus esim. ostettu myös tummaihoisia nukkeja, toiminnanohjauskuvissa huomioitu erilaisuus.
- Rikkinäisiä leluja ei suoraan poisteta (esim. eläin, jonka jalka katkennut tai barbi, jonka jalka on irronnut) vaan niiden kautta voidaan opettaa erilaisuuden hyväksymistä, empatiakykyä, toisen huomioimista.
- Toimintaleikkimatoista jouduttu karsimaan, Ruuhiryhmässä ei ollenkaan, mikä vaikuttaa leikkiympäristöön.
- Uusi pienten piha otettu käyttöön ja se on ollut onnistunut remontti.
- Toimintaympäristöjä siistitty mm. kaappien päällisiä raivattu, tavaraa pyritty vähentämään
-> Touhuvakassa ongelmana varastotilanpuute

6. JATKOSUUNNITELMA

Toivakan varhaiskasvatuksen toiminnallista tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa päivitetään tarvittaessa, mutta vähintään kolmen vuoden välein. Suunnitelmissa kiinnitetään jatkossakin huomiota vuorovaikutukseen, ohjaukseen, lasten osallisuuteen, materiaaleihin, huoltajien kohtaamiseen sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen.

Toivakan varhaiskasvatuksen toiminnallinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma kulkee varhaiskasvatuksen vuositoimintasuunnitelman rinnalla huomioiden Toivakan kunnan tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmat.

Selvitystyössä nousseet kehittämisen kohteet toimintakaudelle				
Kehitettävä teema	Tavoite	Kehittämis-toimenpiteet	Aikataulu, vastuuhenkilö, milloin arvioidaan	arviointi

7. LIITTEET

7.2 Lasten osallisuuskysely yhteenveto (syksy 2024):

1. Aikuinen/set ottavat aamulla lapset vastaan erittäin hyvin tai hyvin
2. Ryhmien aikuiset kuuntelevat lapsia aina tai joskus
3. Ryhmien aikuiset ovat leikissä mukana usein tai joskus
4. Lasten leikkitoiveita kuullaan pääsääntöisesti aina
5. Lapset saavat valita missä leikkivät
6. Yhtä mieluusti lapset leikkivät niin sisällä kuin ulkonakin
7. Kesken jääneitä leikkejä saa jatkaa myöhemmin
8. Lapset saavat usein tai joskus valita kenen kanssa leikkii
Eniten halutaan leikkiä kaverin kanssa
9. Ruokaa saa/ei saa ottaa lähes yhtä paljon vastauksia...?
Lapset haluaisivat ottaa itse ruokansa
10. Paikan ruokailussa saa valita, joskus saa valita ja melko usein ei saa valita. Tämä vaihteli.
11. Pääsääntöisesti lapset saavat valita nukkuvatko päiväunet (kaikki lepää)
12. Lepohetken aikana/sijasta halutaan leikkiä ja kuunnella satua
13. Valtaosa lapsista tunnisti, että ryhmissä pidetään lastenkokouksia
14. Lapset kokevat, että he pääsevät kertomaan toiveistaan ja niitä kuunnellaan
15. Toiveiden koettiin myös toteutuvan
16. Lapset kokevat pääsevänsä myös äänestämään päiväkodissa
17. Samoin kertomaan oman mielipiteen mitä päiväkodissa tehtäisiin
Oma mielipide kerrotaan keskustelujen aikana sekä peukkuäänestyksellä

7.3 Toivakan varhaiskasvatuksen sensitiivisen kohtaamisen huoneentaulu

NÄIN KOHTAAMME LAPSEN SENSITIIVISEMMIN

Nyt lopeta se kiukuttelu!

Taidat olla väsynyt. Haluatko tulla hetkeksi
syliin ja jatketaan sitten pukemista?

Nyt pää tyynyyn

Otetaanpas hyvä asento. Onko siellä hyvä asento?

Nyt on liian kova meteli!

Puhutaan vähän hiljempaa

Nyt ne vaatteet päälle vai vienkö sinut
pienten puolelle harjoittelemaan pukemista!

Pääsemme ulos leikkimään, kun olet saanut päällesi.
Mitä haluaisit ulkona leikkiä?
Tarvitsetko apuani pukemiseen?

Kauhe sotku täällä!

Näyttäpä siltä että teillä on ollut hauskaa täällä.
Mitenkäs saisimme siivottua tämän yhdessä?

Aina te kaksi vaan tappelette,
pitääkö minun erottaa teidät?

Huomaan, että teillä on riitaa, pidetään pieni tauko ja
selvittää tämä yhdessä, kun olette rauhoittuneet

Älä juokse!

Tässä kohtaa kuljemme kävellen.